

Sodrugri na noge! Socialistična volilna kampanja je sedaj v polnem tiru.

DELAVCI!
Napravi se svoboda in pravice svoje! Izgubiti ne morete ničesar, pridobite pa lahko vse.
Naročnina (subscription):
\$1.50 na leto, 75c na pol leta za Ameriko (\$1.50 per year, 75c half year in America. \$2 na leto, \$1 pol leta za Evropo (\$2 per year \$1 per half year for Europe.)

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

THIS PAPER IS DEVOTED TO THE INTERESTS OF THE WORKING CLASS.

Štev. (No.) 37. Chicago, Ill., 26. maja (May), 1908. Leto (Vol.) III.

Delavstvu Združenih držav

Manifest socialistične stranke, sprejet na nacionalni konvenciji v Chicagu meseca maja 1908.

Gibanje organiziranega delavstva je naravna posledica nasprotja, ki stopa pod kapitalističnim sistemom na dan med delodajalci in delavci. Njih vsakdanja borba za višje plače, krajši delavnik in za druge delavne pogoje je neobhodno potrebna da se preprečijo le posledice tekmovanja med delavci in v obrambo pred materialnim in moralnim poniževanjem. V enakih meri je ta borba tudi koristna za družabno-gospodarsko in politično dalečvečo vzgojo.

Socialistična stranka ne misli in ne mara dajati organiziranemu delavstvu nikakih predpisov, ki se tičejo notranjih zadev v njihovih organizacijah ali v unijski politiki. Samostojnost strokovnega gibanja na gospodarskem polju pripadnost natančno tako, kakor stoji sama na stališčih proste roke v političnem življenju. Stranka je prepričana, da bo rodila v bližnji bodočnosti organiziranemu delavstvu iskrena sama najprimernejša oblika združevanja. Iz skupnega nastopa raznih unij v zvezi s socialistično stranko v Moyer-Haywoodovi zadevi izvaja opravilno nado, da je možna tesnejša solidarnost med gospodarskimi in političnimi delavskimi organizacijami. Obe struji gibanja imata vendar samo en končni cilj: — osvoboditev delavskega razreda.

Socialistična stranka podpira organizirano delavstvo v vseh bojih proti kapitalističnemu izkoriščanju in bo vedno na svojem mestu, kadar se bo šlo za to, da se priklonimo k kapitalističnim bolj ali manj škodljivim pogojem za delavca.

Stranka izjavlja, da je dolžnost slehernega meznega delavca, da je aktiven in zvest član organiziranega delavskega gibanja, da se udeležuje vseh bojev ter da skrbi kolikor more za ojačanje in obstoj organizacije, katero še takoj kruti boji.

Organizirano delavstvo stoji danes pred veliko krizo. Bogaštva in moči opijanjeni kapitalisti, ki pa jih istočasno vznemirja rastoče politično in gospodarsko delovanje razredno-zavednega delavstva, napovedali so delavskim organizacijam veliko križarsko vojno. V Coloradu, Nevadi, Alaski in v drugih krajih Združenih držav so se osnovni zakoni od strani vojaškega despotizma teptali z nogami in se v istem namenu poskušali umor s pomočjo kazenskih paragrafov.

Kjer se te nasilne metode ni dale uporabiti, poskušalo se je iti čili doseči z drugimi sredstvi. Gibanje za takozvano odprto delavstvo je dobro premišljen tajen pokus, zapreti organiziranemu delavstvu vse delavnice, in to namerno podpirajo močnejše kapitalistične organizacije, ki razpolagajo v svojih bojnih fondih z milijoni. Delavstvo vedno sovražno se dnije so v zadnjem času preklošile same sebe, kar se tiče prostituiranja zakonov in službi in v prid kapitalizmu. Izdale so se sodne napredke, ki prepovedujejo vsako napoved stavke; — prepovedali so se bojkoti, — unijam se je postavilo zabranilo razdeljevati za časovni štrajka med svoje člane denarno podporo, — in odrekla se je delavcem gotovih strokov vsaka pravica organiziranja; — izdale so samolastne odredbe pod ničlo pretvezo, da se gre za delavske trupe! Šle so z vso uslugo na stroko kapitalistom in slučajni njihovih odškodninskih tožb proit unijam, da jim oslabijo vojni denarni fond. Razveljavilo se je mnogo takih postav, ki so bile sklenjene v pril delavcem, — postav v obrambo otrok pred izkoriščevanjem po tvornicah, — postav, po katerih so bili podjetniki obvezani izplačati delavcem primerno odškodnino, če so se telesno poškodovali v njih podjetjih, — postav, ki so delavcem jamčile svobodo združevanja v unije. Dočim so dajale sodnije podjetnikom pravico odtegovati vsak čas organizirane

Prvi in poglavitni vzrok, da mora biti socialist — si ti sam!

Pred volitvami stiskajo kapitalisti delavcu samo roko; po volitvah ga pa stiskajo po vsem telesu.

Prvi in poglavitni nauk prave morale je, da mora vsak človek imeti svoj kruh.

Resnica je, da človek ne more živeti ob samem kruhu. Aupak resnica je tudi, da človek brez kruha sploh živeti ne more.

Kapitalizem bazira na ignoranci delavskega ljudstva. Kapitalisti zato odirajo proletarce, ker so ti preleni, da bi razmišljali s svojimi možgami v položaju, v katerem se nahajajo.

Če vsled boleznih ali drugih zažrtek ostanem od dela en dan doma, si za ta dan tudi prikrajšan na plači. Če pa Taft ali kateri drugi državni uradni izostane od svojega dela, dobi vseeno celo plačo, dasiravno dela drugi na njegovem mestu in je tudi plačan za to. See!

Kapitalisti goljufajo ljudstvo, kapujejo zakone, ponarejajo hrano, korumpirajo sodišča in s temi sredstvi kupujejo svoje bogastvo. Siromaki ne morejo delati tega, zato so pa vedno revni. Ves veliki moderni business temelji na ropu in vsi današnji zakoniki zagovarjajo ta rop.

Vprašajte člana socialistične stranke, zakaj da je socialist, in dobili boste inteligentne odgovore. Vprašajte pa delavca, ki pripada katerikoli kapitalistični stranki, zakaj da je republikanec ali demokrat, in dobili boste — otročji odgovori ali pa sploh nobenega odgovora.

Buletin št. 51 iz vladnega odelka za manufakture pokazuje, da delavci v Zedinjenih državah producirajo povprečno za \$9.11 vrednosti na dan; dobijo pa za enodnevno delo \$1.59 povprečne plače. Diferenca med temi svetovna znaša \$7.52. Ta svota gre kot dobiček v žep kapitalista. Vsak delavec plača vsak dan od svojega produkta \$7.52 kapitalistu. Socialisti hočejo, da dobi delavec tudi teh \$7.52.

V obeh zakona je kaznjivo, ako riskiraš kak cent na karto ali sto dolarjev na "stock" in na trgu bondev, tedaj je to postavana in jako respektirana igra. Mali kvartopirci, ki igrajo na karte in v kocke so kriminalci, kateri zapadejo kazni; a veliki kvartopirci na "stock" in bonde, ki pripravijo na tisoče in tisoče ljudi ob zadnji god, — so pa pošteni in "najbolj ljubi ljudje" kar jih premore dežela. O tempora, o mores!

Nočni jezdeci, kateri opravljajo že več mesecev svoje anarhistično delo — po tobačnikih nasadih in tvornicah v Kentucky-u, so zadnji teden pokazali, da so razen moricev, požigalev in dinamitarjev tudi dobri — kristjani. Oblegli so hišo — tako poročla rmeno časopisje — nekega farmerja, kateri je v zvezi s tobačniki družbami, in preden so zažgali, pokleknili so in prav po krščansko molili ter zapeli litanije. Ko so z "božjo" pomočjo srečno zažgali hišo, so zopet molili in zapeti tisto "Slava te bi, o gospod!" — In bog je gotovo zrl na njih "sveto delo" ter jih blagoslovil...

Kako dolgo hočeš biti še meznik suženj, delavec? Kako dolgo hočeš hlapec? Zakaj bi ne bil partner ali sodruženik v businessu? Socializem te bo postavil za partnerja v vsaki industriji na svetu. Tudi tvoji otroci bodo partnerji. Pod socializmom ti ne bo treba fehtati za delo; tudi biti te ne bo treba, da te kdo spodi od dela ali zniža plačo. Ti bodeš sam svoj gospodar; vsi delavci, vsi ljudje bodo delajo gospodariji dela in industrije. Čemu se potem bojiš socializma, čemu nasprotuješ svojim lastnim koristim?!

Od blizo in daleč

179ti dan krize.

Danes je 179ti dan gospodarske krize. Stodevetinasedmi deset dan brezposelnosti, pomaljehanja in bele tisočeri in tisočeri ameriških delavcev!

Po zanesljivem poročilu je danes vsled krize 3,500,000 delavcev brez dela. 400,000 železniških tovornih vagonov počiva v praznih po tiri na postajališčih "Wall St. Journal" piše, da v bančnih čistilnicah (clearing house banks) preostaja \$875,000,000 rezerve kot izgrubljena meza brezposelnih delavcev. 875 milijonov dolarjev so prihranili kapitalisti, na delavskih plačah, s tem dajo vprizorili krizo in vrgli delavce na plano. Delavci počivajo, bare počivajo, denar počiva! Kako ogromno škodo trpi vsled tega tudi trgovina v obče, to je sami ob sebi ugovno.

Negotovo vprašanje pa je še, kdaj bode konec krize. Glasom časnika "Dun's Review" ni opaziti niti še najmanje v zmembo v veliki industriji. Evidentno pa je, da je industrijski podjetja sedaj že tak, da bodejo mnogi in mnogi tvorničarji skušali z uživanjem plač, kakor bodo zopet sledili straži ki in nove odločitve. Železniški magnati bodejo nedvomno splošno znižali plače železniških vslužbenecem s 1. julijem ali mesec pozneje, kakor poročla "Wall Street Journal".

Omejeno je tudi tako delo, katero bi moralo sedanje spomladanske dni biti v polnem tiru. Tako na primer stavbinsko delo; samo v Chicagu je grajenje novih poslopij padlo za 73 odstotkov, v New Yorku pa celo za 52 odstotkov.

Zrtve brezposelnosti.

Dnevno časopisje je še vedno polno vesti o umorih in samomorih, ki so posledica brezposelnosti in bede. Sodružje iz Minnesote nam je pred par dnevi poslal izreček iz angleškega časopisa, v katerem čitamo, da se je 18 t. m. v Aurora, Minn., obesil neki Andrew Carlson. Samomorilec je bil vpoden pri Aurora Mercantile Co., toda zgubil je delo, in ker ni mogel gledati, kako strada njegova družina, se je obesil. Zapustil je ženo in pet malih otročičev. Tako deluje prosperiteta (!) v bogati Ameriki!

Železniška katastrofa v Belgiji.

Dne 21. maja je antverpski eks presni vlak, kateri vozi s hitrostjo 50 milj na uro, blizo Conticha, 6 milj jugovzhodno od Antverpna, Belgija, zavozil vsled napačno odprte ovratnice in potniški vlak in povzročil silno nesrečo. 75 oseb je bilo usmrtenih in čez 100 več ali manj ranjenih. To je največja železniška katastrofa kar se jih je kdaj pripetilo v Belgiji.

Štrajk v Clevelandu.

Vslužbeni poulične železnice v Clevelandu, O., kateri so na štrajku, so se pričeli minati teden pogajati z Municipal Traction kompanijo. To pogajanje pa nima do sedaj še nobenega vspeha, kajti štrajkarji bodejo nedvomno glasovali za preklic ali nadaljevanje štrajka.

Nemiri med štrajkarji in skabi se še vedno nadaljujejo. Promet je zelo oviran, kajti garjeveci, ki vozijo kare, se morajo boriti z neštevilnimi zaprekli. Zadnji teden je več kar zadelo ob dinamit, ki je eksplodiral in povzročil precej škodo. Več oseb je bilo tudi ranjenih. 19. maja je nek neroden skab, ki je opravljal službo motormana, povozil neko štiriletno deklico. Ogorčena množica je hotela linčati skaba, a je ušel s karo, kakor so prišli policaji in razpršili ljudi.

800 mož zopet na delu.

Helmbacher Forge and Rolling Mills Co. v St. Louis, Mo., ktera

ima že od 1. jan. tvornice zaprte, je 19. t. m. zopet pričela z delom, 800 mož je dobilo posel.

Premogariji.

Iz Fernie, B. C., je došla vest, da je zastrajkalo devetsto premogarjev v tamošnjem J. J. Hillovem premogokopu.

Kriza jih podi v stari kraj. Predzadnji ponedeljek (18. maja) je iz Ely, Minn., odpotovalo 63 slovenskih delavcev v stari kraj. Vzrok toliki selitvi so slabi časi.

KAJ JE SOCIALIZEM?

Socializem ima gospodarsko, etično, človekoljubno in politično stran. V politiki je ideal socialistov republika, v življenju pa je ideal socialistov uvedba človekoljubja, v gospodarskem oziru pa boj proti kapitalizmu in uvedba skupne lastnine ali komunizem. Za socializem so delovali najboljši ljudje na Francoskem, v Angliji in v Nemečiji. V Franciji so bili: Blanqui, Louis Blanc in Proudhon, Darthe, Advielle in Buonarroti, Fourier in Saint Simon; na Angleskem so bili Robert Owen, Bronterre, O'Brien, Feargus, O'Connor, William Lovett, Dames Watson, John Cleave, Henry Hetherington; na Nemeškem so pa bili Jurij Buehner, Viljem Weitling, Karol Marks, Friedrich Engles in Ferdinand LaSalle. Danes je število odličnih pristavev in razširjevalcev socializma takorekoč nepregledno. Ruska revolucija je n. pr. ustvarila toliko množico velikih mož in žena, da bode število teh večje kot onih, ki jih je ustvarila francoska revolucija.

Socializem je torej razširen v vseh narodih in po vseh deželah in državah Evrope. K socializmu so se priklonili vsi evropski narodi, romanski, tako tudi slovanski narodi. Na Ruskem n. pr. imajo socialni demokratje, ki so nejurizitirani zastopniki socializma, v državnem zboru (v dumi) 64 poslancev in socialni revolucionarji 34 — delovanje njihovo pa vzbujajo pozornost vsega omiknega sveta.

Socializem je razširjen tudi v Ameriki, Avstraliji in Aziji. N. pr. japanska socialna demokracija ima že prav veliko pristavev, kar je pač zadosten dokaz, da je na najvzhodnejših krajih socializem že vkoreninjen. Socializem je torej svetovno gibanje, ki združuje vse narode. Geslo socialistov je: "Socialisti, vseh dežel, vseh narodov in vseh ver, združite se!"

Moč socializma temelji v organizaciji. N. pr. vsi socialni demokratje, delujoči v prospeh socializma in enem kraju, tvorijo krajevno organizacijo. Vse krajevne organizacije enega volilnega okraja združene tvorijo pa okrajno organizacijo. Nad krajevnimi in okrajnimi organizacijami pa je deželna organizacija. Zaupniki vseh krajevnih organizacij se po navadi sdejojo vsako drugo leto na posvetovanje ter si prvi ti priliki izvolijo deželni izvrševalni odbor. Organizacije iz vseh dežel, dežel, kjer prebiva n. pr. slovenski narod, ustvarjajo pa slovensko (resp. jugoslovansko) socialno-demokratsko stranko, koji stoji na čelu izvrševalni odbor, ki je izvoljen na strankinem zboru. kamor odpošiljajo krajevne organizacije odposlanke. Član socialno-demokratske stranke more biti vsaka oseba brez razlike spola, ako je dosegla že 14. leto, če priznava strankin program in če ni zakrivila nobenega nepoštenega dejanja. Organizovani socialni demokrat ima dolžnost plačevati 10 vin. strankinega davka vsak mesec ter biti narobenik soe. dem. časopisov, na Slovenskem glavno "Rdečega Praporja", ki je osrednje glasilo, dalje "Napreja", in "Tobačnega delavca".

Z organizacijami dosegajo socialni demokratje politične pravice kot n. pr. splošno in enako volilno pravico v vse zakonodajne zastopne, svetovno svobodno šolo, ločitev cerkve od države i. t. d. in za to se te organizacije imenujejo politične organizacije. Soe. demokratično gibanje pa temelji še v strokovnih organizacijah. V strokovnih organizacijah se združujejo delavci ene stroke. Mizarji so združeni v mizarški organizaciji, krojači v krojaški, rudarji v rudarski, kovinarji v kovinarski. S strokovnimi organizacijami se po dosega drugačne pravice kot s političnimi — namreč: zboljšanje meze, skrajšanje delavnega časa, uredba brezposelnosti i. t. d. S politični in s strokovnimi organizacijami se deluje za zboljšanje delavčeve eksistenece ter za izpolnitev delavčevih zahtev. Politična in strokovna organizacija ste enako vredni in enako potrebni, in vsakega delavca dolžnost je: biti član obeh organizacij. Obe organizaciji imata svoje funde, ki se jih uporablja pri velikih akcijah, kot so: generalne stavke i. t. d. Nekatere organizacije so že jako močne. Proračun strokovne organizacije kovinarjev na Nemeškem je večji kot proračun Črne gore.

Z organizacijami se bode odpravila današnja krivična uredba človeške družbe in dosegljivo novo red. Na mesto kapitalističnega lastništva naj se upelje komunizem lastnine in izdelovanja. Tovarne naj postanejo skupna lastnina, užitek naj imajo oni, ki v njih delajo, ne pa en sam, ki jih je ali posedoval ali kupil. S tem se bo dosegljo, da ne bodo tisočji delavcev hodili raztrgani in lačni, par delodajalcev pa se šopirilo v izobilju. Vsi naj bodo dostojno oblečeni, vsi naj imajo zadostno hrano in odpravi naj se izkoristčanje množice po posameznikih. Socializem respektira v vsakem človeško dostojnost, kajti tam, kjer so ljudje odvisni od milosti drugih, kjer je drug drugemu podrejen — tam se pač ne more govoriti o človečnosti, tam se človeštvo kaže v brezposelnosti obliki. Zmaga socializma bo najpoprej v republikah. Republika je prava forma socializma.

jejo delavci ene stroke. Mizarji so združeni v mizarški organizaciji, krojači v krojaški, rudarji v rudarski, kovinarji v kovinarski. S strokovnimi organizacijami se po dosega drugačne pravice kot s političnimi — namreč: zboljšanje meze, skrajšanje delavnega časa, uredba brezposelnosti i. t. d. S politični in s strokovnimi organizacijami se deluje za zboljšanje delavčeve eksistenece ter za izpolnitev delavčevih zahtev. Politična in strokovna organizacija ste enako vredni in enako potrebni, in vsakega delavca dolžnost je: biti član obeh organizacij. Obe organizaciji imata svoje funde, ki se jih uporablja pri velikih akcijah, kot so: generalne stavke i. t. d. Nekatere organizacije so že jako močne. Proračun strokovne organizacije kovinarjev na Nemeškem je večji kot proračun Črne gore.

Z organizacijami se bode odpravila današnja krivična uredba človeške družbe in dosegljivo novo red. Na mesto kapitalističnega lastništva naj se upelje komunizem lastnine in izdelovanja. Tovarne naj postanejo skupna lastnina, užitek naj imajo oni, ki v njih delajo, ne pa en sam, ki jih je ali posedoval ali kupil. S tem se bo dosegljo, da ne bodo tisočji delavcev hodili raztrgani in lačni, par delodajalcev pa se šopirilo v izobilju. Vsi naj bodo dostojno oblečeni, vsi naj imajo zadostno hrano in odpravi naj se izkoristčanje množice po posameznikih. Socializem respektira v vsakem človeško dostojnost, kajti tam, kjer so ljudje odvisni od milosti drugih, kjer je drug drugemu podrejen — tam se pač ne more govoriti o človečnosti, tam se človeštvo kaže v brezposelnosti obliki. Zmaga socializma bo najpoprej v republikah. Republika je prava forma socializma.

Kako se pa socializem uresniči? S tem, da narasča število zavlednega proletariata. Zmaga socializma pa bode takrat, kadar se moč proletariata vtelesi v obstoječe forme: v politične organizacije, v strokovne in zadržne organizacije ter potom enakega volilnega prava zadobi javno moč in vpliv na državo. Intelektualna gospodarska in politič. moč proletariata pa pospeši ta razvoj, zdemokratizuje državo ter jo napravi socialistično.

Kapitalistično uredbo družbe so uvele revolucije, glavno velika francoska revolucija in revolucija l. 1848. Odpravil se je dotodnji feudalni red in na prestol je prišla vlada buržoazije in kapitalistov. Političnim revolucijam so pomagale iznajdbe, predvsem iznajdba pare ter parnih strojev. Popreje se je vse ročno delalo. Parni stroj so pa na gospodarstvom polju vse revolucionirali. Filozofija XVIII. stoletja, nauki enciklopedistov, racionalizem in zaupanje v zakone prirode pa so tvorili kulturno revolucijo proti nevednosti in verski mistiki prejšnjih stoletij.

Politične, kulturne in gospodarske revolucije koristijo tudi zelo v naši dobi k izpremembi kapitalistične družbe v družbo, v kateri hoče imeti ljudstvo vlado. Revolucije pa se ne dajo napraviti. Revolucije nastajajo sameobsebi. Ne sme se niti misliti, da bi socialisti hoteli z diktaturo in v nasičnem novu, po njem uvedeno uredbo obdržati, kakor drže z nasiljem pristaši stare uredbe današnjega red. Socializem zato še ni zmagal, ker njegovi pristaši tvorijo dosedaj le en del prebivalstva. Naloga naša je zato: pokazati na splošno korist socializma, da bi tudi ti, ki še niso, postali socialisti! Prvi pogoj razširjenja socializma je: razjasnitvi vsem načela in cilje njegove, ker je premožgi ljudi, ki jih še ne poznajo in ker so nasprotniki socializma nagromadili že vse polno zmot, ki so povzročile seve mnogo nesporazumljenja.

Iz knjizice "Socializem."

Popravek.

V zadnji številki "Proletarca" pod naslovom "Izvanredna konvencija S. N. P. J." kjer smo navedli vrsto sodrugov, kateri so zborovali na ti konvenciji, smo po pomoti izpustili več imen sodrugov, ki so bili tudi delagatje, in med temi tudi Ivana Kravanjo iz Glencoe, O. Upamo, da nam bodo sodrugi spregledali to naljubo pomoto.

Vsakokrat ko zagrm 12-palčni top na oklopnice, vrže bombo, ki stane dvasitose dolarjev. Milijone dolarjev se potroši vsako leto za te bomberigajoče topove in za ljudi, ki sistematično ubijajo s temi bombami. O, kako smešna je zapoved: ne ubijaj!

Kongres je nedavno priporočal, da se kupijo palače za ameriške "diplomate", ki zastopajo našo vlado v zunanjih državah, Ameriško ljudstvo naj plačuje palače po tujih državah! Kadar se gre za lenuhe, ki služijo kapitalističnim vladarjem, tedaj so naši vrli kongresmani takoj za "public ownership"; če pa zahtevajo socialisti "public ownership" za ljudstvo, da bi imelo poštena stanovanja in stalno delo, tedaj je pa taka zahteva — veleždaja. Palače ničkoristnih bogatincev naj bodo last države, a državljani morajo pa sami skrbeti in plačevati rent za svoja domova! Tako je pod kapitalizmom!

Časnikarska vest iz San Franciscu se glasi, da vojno brodoge Zedinjenih držav, katero se mudi sedaj nekje ob pacifičnem obrežju, stane republiko vsak dan \$25,000. Mislite si, koliko doberga in koristnega bi se naredilo vsak dan za petindvajsettose dolarjev! Zgradilo bi se na primer vsak dan petindvajset hiš po tisoč dolarjev za petindvajset ameriških družin. Vojno brodoge stane vsako leto toliko, da bi se lahko zgradilo za dotično svoto 100,000domovanj za nepešujoče ameriške državljane. Toda ameriški državljani so se tako pametni, da raje plačujejo rent za nezdružne luknje in glasujejo za vojne oklopnice. Kako dolgo bo še vzelo, preden se spametujejo!

Noben kraj in kronan vladar bi ne izkoriščal ljudstva če bi sam skrbel za svoje življenje. Nas bi ne brigalo celo krdele kraljev in aristokratov, ako bi imeli zakon, po katerem bi se ne smeli ti delančiči okoristiti niti za eden cent pri dru gem človeku. Sam kraljevski ali plemenitaški naslov ne more raniti nikogar. Ranil pa človeka če mu vzameš njegov imetek. In ravne v tem grmu tišč zajce. Potom davkov — krvnih in denarnih — požro vladarji ljudstvu njegove žulje, njegov pridelek, njegov imetek. Ameriški kapitalisti žive nič manj potrpatneje od evropskih kronanih kapitalistov. Tudi ljudstvo izkoriščajo v isti čee ne hušji meri. V Ameriki imamo potentakem monarhijo, ki se imenuje republika. Mase ljudstva delajo in žive v revščini, med tem ko monarhi-milijonarji ne delajo nič, a žive v luksusu. Tudi kralji ne žive drugače.

Dolžnost vsakega socialist je, podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarca". Pridobite mu nove naročnike.

DENARJE V STARO DOMOVINO
POŠILJAMO:
ZA \$ 10.50 50 krom
ZA \$ 20.75 100 krom
ZA \$ 41.50 200 krom
ZA \$ 102.50 500 krom
ZA \$ 204.50 1000 krom
ZA \$ 408.50 2000 krom
Priročila je vtiče pri teh svob. Denarje se nakazuje svoje popolnoma izplačati brez stvarje oblike.
Nade denarje pošiljate iz evrope, kr. po-tal branilni ured v 11. do 15. dneb.
Denarje nam poslati je najprej pošilje do \$25.00 v 10 d. vtič in potrditveno sli registrirom: vtiče, večje zneske p. Do mestice Postal Money Order sli pa New York Bank Draft.

Frank Sakser Co.
109 Greenwch St., New York
6104 St. Clair Ave., N. E. Cleveland, Ohio

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in urednik:

Jugoslavanska delavska tiskovna družba v Chicago, Ill.

Narodna: Za Americo \$1.50 za celo leto, 75c za pol leta. Za Evropo \$2 za celo leto, \$1 za pol leta.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY by South Slavic Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois.

JOHN GRILIC, President; JOHN PETROVIC, Secretary; ANTON PREREN, Treasurer.

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada, \$1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries, \$2 a year, \$1 for half year.

NASLOV (ADDRESS): "PROLETAREC" 587 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

SOCIALIZEM IN CERKEV.

Cerkev je ustanovila posebno strokovno organizacijo katoliških delavcev, s katerimi hoče razbiti socialno-demokratsko gibanje. S tem se je cerkev postavila naravnost v službo kapitalistov.

Socialna demokracija mora zahtevati ločitev cerkve od države. Današnja meščanska država bo potrebovala v najbližjih dneh mnogo denarja na obrambeno delavsko zakonodajstvo.

Nova, proticerkvena politika se mora začeti, kajti vsaki tožnji, ki gre za odpravo izkoriščevanja in razrednih nasprotij, je cerkev iz dna duše nasprotna.

V vrstah buržoazije si klerikalizem danes pridobiva tal. Vzrok temu dejstvu je strah pred politično močjo proletarijata. Edini socializem more s uspehom čeliti reakciji.

Vendar se že začujejo organizacije katoliških delavcev brigadi za življenje na tej zemlji. Mnogo jih je še, ki imajo oči zamazane ter ne vidijo, da so le orodja kapitalistov, ki tvorijo kader, ki se na zunaj in znotraj kaže največjega nasprotnika razredno organizovanemu delavstvu.

DOPISI

Beda brezposelnega. Gilbert, Minn., 14. maja. — Cenjeno uredništvo "Proletarca"! Prosim, priobčite ta mali dopis v cenjenem mi listu "Proletarca" iz našega novega mesta Gilbert v okrožju železnih rudnikov severne Minnesote.

Cenjeni rojaki! Podpisani naznanjam rojakom v Chicagu in okolici, ter potujočim rojakom, da sem prevzel od brata Mohorja dobro znano, staro, a sedaj na novo urejeno gostilno na 617 So. Centre Ave., kjer bodem postregel rojakom s svežim pivom, dobrim domačim vinom, izvrstnim žganjem, unijskimi smodkami itd.

Jim povem, da moram preživljati in pošiljati v šolo četvero otrok, skrbeti jim za obleke in obuvalo. Moja žena, bolna reva, mora priti obleko delavcem, da se bomo preživimo.

Jaz bi nič ne rekel, ko bi bili vsi brez dela. Ampak človeka boli arca, ko sliši, kako se hvalijo nekteri, zlasti Crnogorci, da dobijo delo kadar hočejo.

Dragi somišljeniki, kako bi človek ne bil socialist, ko dan na dan opazuje tak humbug, take lumparije, ki jih uganjajo z nami kapitalisti!

Novi odslonitve delavcev v Ely, Minn. — Nasprotniki organiziranih in razrednozavednih delavcev. — Ogibajte se teh, ne podpirajte jih!

Ely, Minn., 14. maja. — Cenjeni sodrug urednik! Prosim, dovolite tudi nama nekoliko prostora v cenjenem nam "Proletarcu". Naznanjvam Vam, da so delavce, ki razmere pri nas od dne do dne vedno slabše.

Kaj pa delavec? Ali so te vprašali če imaš tudi ti dovolj, ali so ti rekli: ostani doma, ne rabimo te več — imaš dovolj!

Sotrpini! — Zaponnite si besede naših krvososov: "Pojdite domov, ne rabimo te več." — Zavedite se, pristopite k naši vrli organizaciji W. F. of M., pristopite k socialističnemu klubu, da bomo zamogli tudi mi enkrat reči kapitalistom: Pojdite, ne potrebujemo vas več!

Prvomajska slavnost slovenskih in finskih sodrugov v Cumberland, Wyo. Cumberland No. 1, Wyo., 15. maja. — Cenjeno uredništvo "Proletarca"! Danes vam poročam o prvomajski slavnosti, katero so priredili slovenska socialistična klub, štev. 6 iz Cumberlanda No. 1, in štev. 11 iz Cumberlanda No. 11.

Prvomajska slavnost slovenskih in finskih sodrugov v Cumberland, Wyo. Cumberland No. 1, Wyo., 15. maja. — Cenjeno uredništvo "Proletarca"! Danes vam poročam o prvomajski slavnosti, katero so priredili slovenska socialistična klub, štev. 6 iz Cumberlanda No. 1, in štev. 11 iz Cumberlanda No. 11.

Prvomajska slavnost slovenskih in finskih sodrugov v Cumberland, Wyo. Cumberland No. 1, Wyo., 15. maja. — Cenjeno uredništvo "Proletarca"! Danes vam poročam o prvomajski slavnosti, katero so priredili slovenska socialistična klub, štev. 6 iz Cumberlanda No. 1, in štev. 11 iz Cumberlanda No. 11.

Prvomajska slavnost, katero so priredili slovenska socialistična klub, štev. 6 iz Cumberlanda No. 1, in štev. 11 iz Cumberlanda No. 11.

Točno ob 9 uri zjutraj zbrali smo se vsi slovenski in finski socialisti v finski dvorani v Cumberlandu No. 11. Tam smo se postavili v vrsto in iz godbo na čela smo korakali v sprejedu v Cumberland No. 1, kjer se je vršila veselica pri Mr. Nik Zillerju.

Ta veselica je bil stjujen dokaz, da naše delo ni brez uspeha. Sotrupini pogumno naprej! Še večji, še plodovitejši sad mora prineti naše delo.

V imenu naših klubov se tukaj zahvaljujem vsem tukajšnjim rojakom in rojakinjam, ki so se v tako obilnem številu vdeležili naše prvomajske slavnosti in s tem pokazali, da se kolikor toliko zanimajo za razredni boj.

Kje si prosperiteta? — Napredek slovenske naselbine v Morgan, Pa. — Na noge za socialistični klub! Morgan, Pa., 19. maja. — Po časnikih čitamo, da se slabo dela po vseh krajih Združenih držav.

V drugih ozirih pa, dasiravno je še mlada, vrlo napreduje tukajšnja slovenska naselbina. Hiše in postopja rastejo iz tal, kakor goibe po dežju.

Isto velja tudi v društvenem oziru. Razna društva dobro napredujejo. Pred vsemi pa društvo "Bratstvo" štev. 6 S. N. P. J., katero je v najboljših razmerah, tako po številu članov, kakor v finančnih ozirih.

Le to bi bilo še želeti, da se po vzgledu drugih naselbin, ustanovi slovenski socialistični klub. Da ga še nimamo, dasiravno se je že začelo ali manj agitiralo, je nekaj krivda slabih časov, nekaj pa zaupanost rojakov. Upamo, da se tudi v tem oziru kmalu kaj stori.

Posebno sedaj, ko nam proti nam sovražnik zaleti v naš do solaj mirni tabor. Vrnilo se je namreč med nas nekaj Poljakov in Litvinev, ki so znani kot najbolj fanatični privrženci ruskega jarma, in ti nam da nameravajo postaviti v sosednji naselbini agenturo za nebeške blagoslove in polnitev farske bisage.

Rojniki na noge in ustanovimo si svoj socialistični klub! K sklepu opozarjam rojake na veselico bratnega društva dne 30. maja, ko prvi nastopi javno pevski zbor.

"Radnička Straža"

je edini avstralski socialistični list v Americi. Izhaja vsako drugo sredo in stane \$1.00 NA LEVO. Naslov: "RADNIČKA STRAŽA", 115 FISK ST., CHICAGO, ILL. Priporočajte ta list bratom Hrvatom!

DESET ZAPOVEDI ZA DELAVCA.

- 1. Pristopaj edino k socialistični stranki. 2. Ne bodi samo na videz organiziran delavec: agitiraj pri vsaki priliki za svojo stranko in pazi, da redno plačuješ strankine prispevke in obiskuješ strankine shode. 3. Ne delaj ob praznikih: ne delaj nikakršnih ekstratur izven delavnega časa. 4. Spojuj svoje organizirane sodruge; a tne, ki se niso organizirani, gledaj, da prvi priliki pripeleješ v organizacijo. 5. Bori se proti ropu in požročni lakomnosti delodajalcev. 6. Bodi pošten, pošteno se obnašaj in ne delaj sramote svoji organizaciji. 7. Ne daj delodajalcu zastoj svoje delovne sile, temveč zahtevaj, da ti jo odškodni s primerno plačo. 8. Ne obdolži na krivem svojih sodrugov, marveč bodi solidaren in jini. 9. Zahtevaj plačo, s kakršno zamoreš ti in tvoja družina dostojno živeti. Zahtevaj osemurni delovni dan in popolno svobodo združevanja. 10. V sučaju strajka ne obračaj hriba svojim sodrugom, češ da bi pokazal, da imaš željo do dela. Vstrajaj in počakaj, da si skupno priporite bolj in človeka dostojni obstanek.

Slovenec v pogled. Slavnostni direktor Collins N. Y. Medical Instituta. Prejela sem Vaše pismo ter Vam naznanjam, da sem odpravila. Zahvaljujem se Vam za Vaša zdravila, katera so mi takoj pomagala. Sedaj ne hodem drugih zdravil vzela, sem po prvih ozdravila. Še enkrat Vas zahvaljujem za zdravila. S spoštovanjem, Elisabet Smrekar, Ely, Minn.

POMLAD JE TU. Nabaviti si bode treba razno vrstno vrhne in spodnje obleke, pokrivala, obuvalo, itd. Schvitzner CLOTHING CO. 577-579 BLUE ISLAND AVE. CHICAGO, ILL.

Unijska Tiskarna!

Slovensko Tiskovno Društvo v Chicagi, Ill.—1252 E. 75th St. Sprejema naročila na vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela, kakor: tiskanje knjig, brošur, društvenih pravil in potrdil, vsake vrste vabil, veških in malih plakatov, vstopnic k veselicam in plesne vzporede; dalje: vizitnic, pismenega papirja in kuvert s firmo; za društva, trgovce in obrtnike ter za zasebnike—sploh vse tiskovine in to v kateremkoli jeziku. Ker imamo z najnovejšimi stroji bogato opremljeno tiskarno, v stanu smo pri nas naročena dela izvrševati lično, hitro in po najnižjih cenah.

Posebno opozarjamo vsa cenjena društva in politične klube na naše izredno nizke cene, hitro postrežbo in na najfinjšo izvršitev pri nas naročenih društvenih tiskovin.

ROJAKI!

Predno kupite kmetijo ali sploh kako zemljišče. PIŠITE ZAUPNO. F. GRAM-U, NAYLOR, MO. Tam je dobiti še najlepšo in najrodovitnejšo zemljo v Americi.

Frank Sakser Co. 109 Greenwich St., New York 6104 St. Clair Ave., Cleveland, O. SPOŠTOVANI ROJAKI! Zadnje mesece je mnogokrat slišati in brati, da denarji kateri so bili poslani v staro domovino niso tje dospeli po 3, 4 in 5 mescev. To se nemore nikomur zgoditi, ako se s zupanjanjem obrne na nas; vse denarne pošiljatve dospejo po nas poslani v 12-14 dneh. Parobrodne listke dobite pri nas za katero črto želite in za izvirne cene. Obrnite se v teh slučajih vedno le na nas in prepričani bodete, da ste prav storili. Z veleštovanjem FRANK SAKSER CO.

Slovenec in Hrvatom! naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne obleke, po najnovejšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, k spaj. daji v delokrog oprave — oblak. Pridite in ogledite si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem J. J. DVORAK & CO. UNION CLOTHIERS-TAILORS. 598 600 BLUE ISLAND AVE.

GOSTILNA, dobro in vedno preskrbljena z najboljšimi pijačami, unijskimi smodkami in prostim prigrizkom. Dvorane, za društvene seje, svatbe, zabavne večere, veselice itd. Potujoči rojaki vedno dobro došli. Priporočam se vsem v mnogobrojen obisk Frank Mladič 587 SO. CENTRE AVE., CHICAGO, ILL.

Pomlad je tukaj. Semena ženin in nevest prihaja. Če se ženite, je važno za vas, da si omislite dobro sliko kot spomin na vaš ženitvenjski dan. Dobro sliko, da boljše ne morete dobiti, vam izdela.

Wilke izkušen fotograf, 391-393 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO. Imajo večletno skušnjo in izdelajo najfinjšije fotografije po zmernih cenah. TELEFON CANAL 287. USTANOVLJENO 1883.

Pristno Domače Vino. Belo vino 60c galon, Rdeče vino 50c galon, Rdeče staro vino 45c galon, Rmenovo vino 55c galon. Posoda prosta. Te cene veljajo odjemalcem od 50 galonov naprej; izključena pa niso tudi manjša naročila. Vino pošiljam proti predplačilu ali po C. O. D. po vsi Americi. Priporočam se rojakom tudi za obisk moje lepo urejene gostilne z izbornimi pijačami in z vedno pripravljanimi prostim prigrizkom. Za dobro in točno postrežbo, kakor tudi za pristnost vina jamčim. JOSIP ZALOKAR, 899 Edison Road N. E., Cleveland, O.

M. Lacković in Fr. Smetko 78 West 18th St., Chicago. MODERNO OPREMLJENA SLOVENSKA TRGOVINA Z JESTVINAMI (GROČERJA.). Najboljši riž, kava, čaj, moka itd., sploh vsakovrstna domača in prekomorsko blago vedno sveže po najnižji ceni na prodaj. Na zahtevo razvažam blago tudi na dom, za kar nič ne računam. Sprejema tudi pravila. John Klotz 631 Blue Island Ave. CHICAGO.

Stranka... Socialistična zveza... s sedeštem v Chicagu, Ill.

Socialisti v Daytonu, O., so najeli tamošnji McCabes park za celo letošnje poletno sezono.

Vprašanje in odgovor. Gospod urednik! Prosimo Vas, raztolmačite nam, kaj pomeni beseda: "proletarec".

Beseda "proletarec" izvira iz latinskega in pomeni: neposredno delovni človek, nemetel ali brezposelnik.

In kar je "proletarec" v edini: neposredno delovni človek, človek brez posesti ali imetja, siromak.

Da smo delavci v ogromni večini sami proletarci, tega vam ni treba posebej razlagati.

KONVENCIJA. Socialistična nacionalna konvencija je končala svoje delo v nedeljo 17. maja ob 6 uri zvečer.

Nov slovenski klub "Delo" so ustanovili sodrugi v Yale, Kans. Klub se je pridružil k stranki v Irwinu, Kans.

Zboraževalna knjižnica. Kažipot za znanstvo in posveto. Izdaja in urejuje Ivan Kaker.

IVAN KAKER, 629 Laffie St., Chicigo, Ill.

porativno so se odzvala tudi slovenska in hrvatska podporni društva.

Program sta zaključila sodruga Milan Glumac in Jos. Zavrtnik s slavoslovnima govoroma, ktera je občinstvo s plaskanjem in življokli burno odobravalo.

Nato je sledila prosta zabava: ples, krepanje s pižama in itd., ki je trajala do 3 ure zjutraj.

Program sta zaključila sodruga Milan Glumac in Jos. Zavrtnik s slavoslovnima govoroma.

Listu v podporo. V veselji družbi, dne 18. maja v Chicagu — 0.35

Delavci. Denar ni zgubljen. Kupite "stock" Jugoslovenske Delavske Tiskovne Družbe in postanite lastniki edinega slovenskega delavskega tednika v Ameriki.

Jugoslovenska Delavska Tiskovna Družba. 587 South Centre Avenue Chicago, Ill.

Pozor Rojaki Slovenci! Prevezl sem na novo opremljeno gostilno "TRIGLAV" od brata Mohorja.

VESELICA, katero so priredili socialistični klub št. 1. Hrvatsko Radniško Prosvetno i Političko Društvo in slov. ženski klub "Proletarka".

SODRUGI! ČITAJTE! Gospodinje Pozor. Najbolje, najfinije in okusnejše mesar prodaja po najnižji ceni slovenski mesar.

MIHA LACKOVIC, 376 West 18th St., Chicigo.

Matija Erklavec edini slovenski krojač v Chicagu. naznanja rojakom, da ima sedaj veliko zalogo vsakovrstnega blaga za izdelovanje moških oblek.

Curiš i Radakoviča. Sveži kruh in fino pecivo dobite vedno v hrvatsko-slovenski pekarni.

JOS. BERNARD-U. 620 Blue Island Avenue. Telefon Canal 842 CHICAGO.

J. Silverstein. 487 So. Halsted St., Chicigo.

ANGLEŠČINA. Lepopisje, slovensčina in računstvo. Poisk se vrši potom dopisovanja.

Frank Kvasnička. Trgovina s železnico, raznim orodjem in pohištvenim. Toprovija pošlj.

EDW. F. MODIS. Prodaja vsakovrstne kovčke (ko fre) in kladke za potnike.

DR. F. J. PATERA. Ordnuje: na severozah. voglu ASHLAND IN MILWAUKEE AVE.

Dr. KAREL STULIK. 527 So. Winchester Ave. Telephone West 529.

GOSPODINJE POZOR. Najbolje, najfinije in okusnejše mesar prodaja po najnižji ceni slovenski mesar.

MIRKO VADJINA, 390 W. SLOVENSKO HRVATSKI BRIVEC.

KAKO PRIDE VAŠ DENAR NAJVARNEJE V STARI KRAJ? Če ga pošlete po Mohor Mladiču, 617 So. Centre ave., Chicigo, Ill.

FINE SMOCKE, vedno sveže pivo, izbrano vino in fino žganje se dobi v GOSTILNI J. J. Vodak, Sons.

Valentin Potisek. GOSTILNICA. 1235-1st St., La Salle, Ill.

EMIL BACHMAN. BADGES, FLAGS & CAPS. 580 SOUTH CENTER AVE. CHICAGO.

ALBERT DENMARK. Pisarna na voglu Center Ave., in 18. ulica.

PREMOG, DRVA in KOKS. PRODAJA. ALBERT DENMARK.

POZOR! SLOVENC! POZOR! SALOON s modernim kegljiščem.

MARTIN POTOKAR, 564 SO. CENTER AVE., CHICAGO.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D. Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

JURAJ MAMEK, 581 Center Avenue, blizu 18. ul., Chicigo.

Leopold Saltiel ODVETNIK. v kazenskih in civilnih zadevah.

TRI glavna in najboljša zdravila. Odravijo prehlajenje v glavi v 12 urah. Prvi dan je treba počivati vsako uro eno kroglico do desetih ur.

J. C. HERMANEK, lekarnar, 587 Center Av. COR. 18TH STREET, CHICAGO, ILLINOIS.

I. STRAUB URAR. 338 W. 18th St., Chicigo, Ill.

Na koga se zanesti. v slučaju bolezni in komuse poveriti v zdravljenje, ako hoče bolnik hitro in sigurno nazaj zadobiti izgubljeno zdravje?

THE COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE. prvi, najstarejši in obče znani zdravniški zavod za Slovence v Ameriki vabi vse one, kateri so bolni ter so mogoče že zastoj trčili denar pri drugih zdravnikih.

Jože Sabath. advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

PREMOG, DRVA in KOKS. PRODAJA. ALBERT DENMARK.

POZOR! SLOVENC! POZOR! SALOON s modernim kegljiščem.

JURAJ MAMEK, 581 Center Avenue, blizu 18. ul., Chicigo.

SLOVENC! POZOR! Ako potrebujete obleke, klobuke, srajce, kravate, ovratnike ali druge potrebne reči za moške -- za delavnika in praznik, tedaj se oglašite pri meni.

Leopold Saltiel ODVETNIK. v kazenskih in civilnih zadevah.

NOVA SLOVENSKA GOSTILNA pri FRANC ČECHU. Bojakom v Chicagi naznanjam, da sem sopot odprl svoj novi saloon.

J. C. HERMANEK, lekarnar, 587 Center Av. COR. 18TH STREET, CHICAGO, ILLINOIS.

I. STRAUB URAR. 338 W. 18th St., Chicigo, Ill.

Na koga se zanesti. v slučaju bolezni in komuse poveriti v zdravljenje, ako hoče bolnik hitro in sigurno nazaj zadobiti izgubljeno zdravje?

THE COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE. prvi, najstarejši in obče znani zdravniški zavod za Slovence v Ameriki vabi vse one, kateri so bolni ter so mogoče že zastoj trčili denar pri drugih zdravnikih.

Jože Sabath. advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

PREMOG, DRVA in KOKS. PRODAJA. ALBERT DENMARK.

POZOR! SLOVENC! POZOR! SALOON s modernim kegljiščem.

JURAJ MAMEK, 581 Center Avenue, blizu 18. ul., Chicigo.

SLOVENC! POZOR! Ako potrebujete obleke, klobuke, srajce, kravate, ovratnike ali druge potrebne reči za moške -- za delavnika in praznik, tedaj se oglašite pri meni.

Leopold Saltiel ODVETNIK. v kazenskih in civilnih zadevah.

Poučni del.

NEKOLIKO NASVETOV ONIM, KTERI DOPISUJEJO V ČASOPISE.

Mnogi sodrugi pišejo semtertje kaj v časopise. Pri tem pa napravijo večkrat take napake, da jim uredniki enostavno mečejo dopise v koš. Vsi tedaj hočemo tukaj podati našim dopisnikom nekoliko nasvetov, katerih naj se drži vsa kdo.

Dopisovanje v časopise je važna stvar. Zlasti je potrebno, da so naši socialistični listi hitro in istinito obveščeni o vsakem važnem dogodku. Zato je najbolje, da si eden ali dvoje sodrugov v vsaki naselbini vzame to nalogo, da redno obvešča svoj strankin list. Samo na ta način zamore naše časopise postati važno in vredno orožje v boju za delavstvo. A ti drugi naj se v svojem dopisovanju držijo predvsem teh le pravil:

I. Prvič, pisati se mora o vsem kolikor mogoče kratko. Samo kratka pisma se pazljivo prečitajo, dočim se dolga večkrat preletijo in potem odložijo. Treba je pomisliti, da uredništvo prireja vsak dan veliko pisem, vsled tega mnogokrat dolgi dopisi ni časa niti študirati, kam jih se popravljati. II. Pisati je treba kolikor mogoče jasno. Ravno tako se je treba ogibati tujih besed, tehničnih izrazov itd. Zmerom se mora pisati tako jasno, da vsak, pa tudi oni, ki še slisati ni o dotični stvari, lahko razume, za kaj se gre.

III. Kar se piše, mora biti vselej popolna resnica. A ne samo slučajna resnica, temveč taka, da se lahko dokáže s pričami. Osobito je to važno takrat, kadar se v dopisu napada kako oseba ali oblast. Nikdar se ne sme pisati osebnih napadov na temelju nepotrjenih vesti ali govorice.

IV. V dopisih se je treba kolikor mogoče vzdržati nepotrebne polemike. Omejiti se moraš le na fakto, na dejstva in te na kratko ali osvetliti ali pa pobiti. Ostalo je treba prepustiti samemu uredništvu.

V. Dasi je treba redno pisati v list, vendar pa ne velja pisati o vsaki lokalni malenkosti. Mnogo je dopisnikov, ki za vsako malenkost, ki nima nobenega pomena za širjo javnost, napišejo po 4—6 strani in pošlejo na uredništvo. To ni nobeno dopisovanje. Zato se je treba tega čuvati.

VI. Ne piši pesmic, povesti ali črtic in s tem mučiti urednika. Za take duševne proizvode je treba velikega duševnega obzora, znanja in umetniškega zapopadka. Škoda je torej trati čas za take stvari in pa zastoj trošiti svoje morda dobre duševne sile, ki bi se dale na drugem polju koristneje v potrobiti.

VII. Istotako ne piši odmah po učenih člankov. Tudi za to je tre-

ba znanja. Prični najprvo s kratkimi novicami in dopisi; ko si s časopisom siguren na tem polju, ondaj se lahko odločiš za daljni korak.

VIII. V dopisih ne bodi nikdar grob ali surov. To ne velja, kajti ne koristi ničesar. Časopisi so za poduk in prepričevanje, ne pa za prosvanje. Psovka nikogar ne prepričuje niti ne pridobiva, pač pa odbija. Človek mora biti večkrat tudi oster, toda vselej dostojen.

Osobito se pa ogibaj vsake sramotilne in nemoralne besede. Zakon v Združenih državah ostro prepoveduje razpošiljanje nemoralnega čtiva po pošti.

Teh osem točk smo navedli za one, kateri ne znajo sestavljati dopisov za časopise. Sedaj pa sledi nekoliko navodil, kako je treba pisati dopise.

I. Prvič, piši odmah, o čemur misliš, da je vredno pisati; ne odlašaj od dne do dne. Časopisi so zato, da prinašajo novosti, ne pa starih vesti.

II. Piši vselej samo na eni strani papirja, drugo stran pusti prazno. Osobito je to potrebno pri daljših dopisih ali člankih.

III. O vsaki stvari piši na posebnem kosu papirja, a ne na enem papirju po dva ali tri dopise.

IV. Pisati se mora jasno, čitljivo; zlasti je pa treba imena in številke pisati jako razločno, da ni potem tiskovnih napak.

V. Vsak dopis brez izjeme mora biti podpisana s polnim in pravim imenom in naslovom dopisnika. Kdor pa neče, da se objavi tudi njegovo ime pod dopisom, pošle naj ime in naslov na posebno priloženo listku. Dopisi brez podpisa ali priloženega dopisnikovega imena gredo naravnost v koš.

VI. Ne piši nikdar "včeraj" ali "danes", temveč zmiraj navedi dan in mesec. Piši vselej s tinto; svinčnik naj se rabi le v skrajnej silni in hitri.

Kdor se bode držal navedenih pravil, ta je lahko brzo dober dopisnik v časopise. Ni se pa treba jeziti ali čutiti razžaljenim, ako gre semtertje kak dopis v koš. To se najraje pripeti če ni v listu prostora, ali je dopis prišel prepozno in vsled tega zastarel, ali je pa preveč lokalen, torej brez pomena za širjo javnost. Rekli smo že prej, da naj sodrugi ne pišejo o vsaki lokalni malenkosti. "Proletarec" kot socialistični list ne zastopa interesov sodrugov samo v eni naselbini, temveč zastopa interese vseh sodrugov po vseh naselbinah. Zato je treba pisati le o takih stvareh, ki bodo zanimale vsakega sodruga, ne pa samo sodruga v dotični naselbini. To si dobro zapomnite. Ni hče naj se torej ne jezi nad uredništvom če ni njegov dopis prišel v list; uredništvo ima že tehtne vzroke, da ga ne objavi. Vsi tedaj ni tudi treba prekiniti dopisovanja, marveč nadaljuje naj se pri prvi priliki.

Naš napredek.

Z veseljem mora navdati vsakega razredno zavrednega slovenskega delavca napredek naše socialistične stranke v Ameriki. Trinajst klubov (med temi eden ženski) je danes že združenih v Jugoslovanski socialistični zvezi. Razen tega je pa še šest slovenskih klubov, ki ne spadajo k naši Zvezi. Torej skupaj devetnajst klubov! Ako pomislimo, da meseca novem bra lanskega leta, dokler ni izšel "Proletarec" kot tednik, je bil samo še eden edini klub, klub št. 1 v Chicago, in da je vsa ta veličanstva organizacija razredno zavrednih slovenskih proletarcev narasla v zadnjih šestih mesecih, li nismo ponosni na naše delo, na delo požrtvovalnih sodrugov? Mi napredujemo in nihče ne more ustaviti našega napredka! To priznavajo, dasi jako težko, celo naši načelni nasprotniki. Klerikalni ljubljanski "Slovenec" piše z dne 5. maja t. l., da "organiziranje slovenskih socialistov v Ameriki je obredovanja vredno." Ni nam na tem priznanju; konstatirajmo pa fakt, da nasprotniki že računajo z nami kot sili. Ampak mi bomo še rasli, rasli! Socializem mogoče koraka pri vseh narodih, zato tudi mi slovenski proletarci ne smemo zaostati. Sodrugi naprej! Vsak bodi neomoren agitator! Množite se eialistične klube, organizirajte nove. Širite naš tisk, naše časopise! "Proletarec" ne sme manjkati ne samo v nobeni slovenski naselbini, temveč tudi v nobeni hiši, kjer žive slovenski delavci. Na delo! Na delo!

Kako so avstrijski kmetje zadolženi? V preteklih 25 letih je bilo v Avstriji nasilnih potom prodanih 220.000 kmetij. Skupna svota dolga, ki je je obremenjevala prodana posestva, je znašala 1460 milijonov kron, pri prodaji pa se je izkupilo samo 854 milijonov kron, tako da so upniki izgubili 606 milijonov. Leta 1895 je bilo sodnijsko prodanih 14.089 kmetijskih posestev, katerih cenilno vrednost je znašala 60.310.680 kron, dolgovji kron 75.980.116, izkupiček pa 45.001.234 kron. Kakor je razvidno iz teh podatkov, prodajajo se kmetij ka posestva po javnih dražbah mnogo pod cenilno vrednostjo, ker znajo razne pijavke že tako urediti, da zanje prav hodi. Ker je bilo v 25 letih sodnijsko prodanih 220.000 kmetij, koliko ljudi je bilo prisiljenih zapustiti rodno grudo in si iskati kruha po tovarnah? Ako štujemo povprečno na vsako družino po pet glav, več nego milijon! Na vsake četrt ure pride prodaja enega posestva. Če pa socialisti demokratije pravijo, da gonijo sedanji kapitalistični sistem srednje stoji v proletariatu, pa obrnejo naši ljudi b nasprotniki stvar in trdijo, da hočejo socialisti proletarizirati kmete in obrtnike.

naš napredek. Z veseljem mora navdati vsakega razredno zavrednega slovenskega delavca napredek naše socialistične stranke v Ameriki. Trinajst klubov (med temi eden ženski) je danes že združenih v Jugoslovanski socialistični zvezi. Razen tega je pa še šest slovenskih klubov, ki ne spadajo k naši Zvezi. Torej skupaj devetnajst klubov! Ako pomislimo, da meseca novem bra lanskega leta, dokler ni izšel "Proletarec" kot tednik, je bil samo še eden edini klub, klub št. 1 v Chicago, in da je vsa ta veličanstva organizacija razredno zavrednih slovenskih proletarcev narasla v zadnjih šestih mesecih, li nismo ponosni na naše delo, na delo požrtvovalnih sodrugov? Mi napredujemo in nihče ne more ustaviti našega napredka! To priznavajo, dasi jako težko, celo naši načelni nasprotniki. Klerikalni ljubljanski "Slovenec" piše z dne 5. maja t. l., da "organiziranje slovenskih socialistov v Ameriki je obredovanja vredno." Ni nam na tem priznanju; konstatirajmo pa fakt, da nasprotniki že računajo z nami kot sili. Ampak mi bomo še rasli, rasli! Socializem mogoče koraka pri vseh narodih, zato tudi mi slovenski proletarci ne smemo zaostati. Sodrugi naprej! Vsak bodi neomoren agitator! Množite se eialistične klube, organizirajte nove. Širite naš tisk, naše časopise! "Proletarec" ne sme manjkati ne samo v nobeni slovenski naselbini, temveč tudi v nobeni hiši, kjer žive slovenski delavci. Na delo! Na delo!

Kako so avstrijski kmetje zadolženi?

V preteklih 25 letih je bilo v Avstriji nasilnih potom prodanih 220.000 kmetij. Skupna svota dolga, ki je je obremenjevala prodana posestva, je znašala 1460 milijonov kron, pri prodaji pa se je izkupilo samo 854 milijonov kron, tako da so upniki izgubili 606 milijonov. Leta 1895 je bilo sodnijsko prodanih 14.089 kmetijskih posestev, katerih cenilno vrednost je znašala 60.310.680 kron, dolgovji kron 75.980.116, izkupiček pa 45.001.234 kron. Kakor je razvidno iz teh podatkov, prodajajo se kmetij ka posestva po javnih dražbah mnogo pod cenilno vrednostjo, ker znajo razne pijavke že tako urediti, da zanje prav hodi. Ker je bilo v 25 letih sodnijsko prodanih 220.000 kmetij, koliko ljudi je bilo prisiljenih zapustiti rodno grudo in si iskati kruha po tovarnah? Ako štujemo povprečno na vsako družino po pet glav, več nego milijon! Na vsake četrt ure pride prodaja enega posestva. Če pa socialisti demokratije pravijo, da gonijo sedanji kapitalistični sistem srednje stoji v proletariatu, pa obrnejo naši ljudi b nasprotniki stvar in trdijo, da hočejo socialisti proletarizirati kmete in obrtnike.

JUNGLE

Angleški spisal Upton Sinclair. Z avtorjem dovoljenjem poslovenil Jože Zavrtnik

(Copyright, 1905, 1906, by Upton Sinclair.)

(Nadaljevanje.)

Kdor pa spi v taki sobi, pa gotovo umrje. V ti hiši je bil Iree prvi na vrsti; za njim je pa čiška družina zgubila svojega otroka. Vendar se pa vseeno ne more trditi, da je hiša zakrivila smrt otroka, kajti pri otrocih, ki delajo v klavnici, se ne more povedati določno, kaj je zakrivilo njih smrt. Takrat še nismo imeli zakona za varstvo otrok, v klavnici so delala skoro deteta.

To je zelo vznemirilo našo družino. Babica je morala zopet pojasniti, da se gre za zakon, ki prepoveduje delati otrokom pod 16 letom. "Kakšen namen pa ima to?" so vprašali zveza. Tako radi bi poslali malega Stanislova na delo. Radi tega jima ni treba beliti svojih glav, jih je tolažila babica. Zakon nima drugega namena, kot siliti starše, da lažejo o starosti svojih otrok. Ali naj zakonodajalec kaj drugega pričakuje od staršev? Saj je mnogo družin, ki žive le o tem, kar zaslužijo otroci. Zakon pa tudi ne podpira takih družin. Marsikateri delavec ni dobil dela v klavnici, ker je to delo lahko opravljal otrok. Postavljali so v delavnice vedno nove stroje, pri katerih so delali otroci za dve tretjini nižje plačo.

V naslednji družini je umrla žena. To se je zgodilo, ko je družina bivala že štiri leta v hiši. Žena je imela vsako leto dvojček. Ko je umrla, je moral puščati mož otroke same, ker je hodil na delo. Sedaj so morali pomagati, da niso otroci zmrznili. Slednjije je izostal tudi oče; umrl je. Bil je klavec pri Jonesu in rajčen bik ga je vmeril. Otroke so pobrali in jih oddali v sirotišnico. Družba je pa hišo še isti teden prodala nekemu naselniku.

Tako je pripovedovala stara ženica grozne dogodke, ki so se vrstili drug za drugim. Ali je vse resnica, ali je kaj sama dostavila — kdo ve? Vsa o jetiki mora biti resnica. O jetiki sploh niso vedeli drugega, kot da človek kašlja. Ze pred dvema tednoma je pa hud kašelj napadel deda Antanasa. Koliko so imeli posla z njim; kamorkoli je pljunil, tam se je poznal rdečt madež na sobinem tlaku.

Ali ti dogodki jih niso toliko razburili, kot kašnja? Spojnila stare žene. Vprašali so jo, zakaj ni mogla ena družina plačevati po 12 dolarjev na mesec. S tem vprašanjem so ji hoteli namignuti, da je to mogoče. Stara babica je rekla: "Dvanajst dolarjev na mesec. Kje so pa obresti!"

Vsi so odprli usta. "Obresti!" so zavpili. "Nam ni treba plačevati obresti," so vpili vsi naekrat. "Mi moramo plačati le dvanajst dolarjev na mesec."

Zdaj se je pričela starša smejati. "Vi ste taki kot so bili drugi. Za norea vas imajo in derejo vanj na živem telesu. Ta družba bo prodala hišo brez obresti! Prinesite pogodbo in poglejte."

S tresočimi rokami je odprla teta Elizbieta omaro in prinesla pogodbo, ki jim je povzročila že toliko skrbi. Posedli so v krogu okoli starke, ki je razgrnila pogodbo in je umela čitati angleški. "Da, tukaj je!" je spregovorila. "Sedem od sto mesečnih obresti." Nastala je tihoča.

"Kaj pomeni to?" je vprašal Jurgis boječe. "To pomenja," je odgovorila starša, "da morate prihodnji mesec plačati poleg 12 dolarjev še 8 dolarjev in 40 centov."

Zopet je nastala tišina kot bi bil stopil kak strašen duh med nje — bili so žrtve neizprosne usode. Vsi upi na boljše bodočnost so spavalji po vodi. — Mej tem je pa starša še vedno govorila, dasi bi najraje videli, da obmolke. Njen glas se jim je dozeval, kot glas nesrečno prerokujočega čuka. Jurgis je sklenil svoji roki in debele znojne kaplje so mu stale na čelu. Ona je ticalo nekaj v goltanem in jo dušilo, Marija je vila roki, teta Elizbieta je pa vpila: "Ai, ai! Beda nam!"

To vpijete ni pomagalo, Babica Majnanskiene je sedela tu kot neizprosen mučitelj. Svevo položaj družine ni bil ugoden. Ali starša ga vendar ni zakrivila. Molčala bi lahko. Ali bi družina bila na boljšem? To je zapisano v pogodbi in čes razočaranja bi prišel tako ali tako.

Končno se je poslovil nepriljubljeni gost. Tista noč se je končala med stokom in jokom. Otroci so se prebudili iz spanja in so opazili, da se je nekaj zgodilo. Jokali so in se niso dali potolažiti. Zjutraj so morali večinoma vsi na delo. Delo v klavnicih ni penehalo radi njih bolesti. Ali ob sedmih zjutraj sta bili Ona in teta že pri agentu.

Poveda jima je, da bodo morali plačati obresti. Teta Elizbieta ga je pričela zmjerjati tako glasno, da so obstajali ljudje na cesti. Agent je pa ostal prijazen in uljuden; zatrjeval jima je, da le radi tega ni povedal, da morajo plačati tudi obresti, ker je obrestovanje samoobsebi umevno.

Odšli sta, ne da bi kaj dosegli. Ona je šla v klavnico in je Jurgisa opol dne obvestila o vsi zadevi. Jurgis je stočno poslušal poročilo; pomiril se je; bila je to usoda, kateri so se morali udati brez ugovora. "Delal bom ustrajneje," je odgovoril po stari navadi. Morda bo ta nedostatek nekoliko časa nagajal vresničenju njih nadržtov, vsekakor bo pa treba, da si Ona počne delo. Ona je pristavila, da se je teta Elizbieta odločila poslati tudi malega Stanislova v delavnico. Sploh se ne spodobi, da bi Jurgis sam skrbel sedaj za vso družino. Vsa mora pomagati po svoji moči. Prej je Jurgis take nasvete pobijal odločno, zdaj se mu pa je najžeje obrvi in počasi je priklamil. — Res, najbolje je ako se vsi žrtvujejo.

Drugi dan je šla Ona iskat delo. Zvečer je povedala Marija, da ji je dekle, kateri je ime Jasdityste in dela pri Brownu, kjer zavijajo šunke in druga mesnina, povedala, da lahko preskrbi Oni delo — predstojnica rada sprejema darila. Za delo še prositi ni treba; ako se ji ne stime desetaka v roko. Jurgisa to ni iznenadilo in pričela so so pozajanja.

Zvečer je prišla Ona domov in povedala, da je predstojnici všeč. Objubila ji je delo, šivala bode vresne za šunke in zaslužila 8—10 dolarjev na teden. Temu poročilu Ona je zopet sledilo družinsko svetovanje. Delati bi imela v kleti, kar pa Jurgisu ni bilo všeč. Ali delo je bilo lahko, vseh udobnosti se pa tudi ne more zahtevati. Zdaj je Ona zopet odšla z desetakom v roki na pogovor k predstojnici.

Mejtem je odšla teta Elizbieta z najhujim Stanislovšem k župniku, ki je naredil spravečo, na katerim je bilo zapisano, da je deček dve leti starejši, kot je bil v resnici. S tem spričevalom je šel deček iskati svoje sreče v klavnici. Slačajno je pa Durham kupil novo čudovtvo stroj. Komaj je policaj pred centralno časnovo postajo zagledal Stanislova z njegovim spričevalom, se je nasmejaj in ga poslal k Durhamu. Czia! Czia!

Deček je hodil po dolgem hodniku preko stopnic in je nazadnje prišel v dvorano, katero je razsvetljevala električna luč in v kateri je stal stroj, ki je polnil škatlje z mastjo. Masti so topli v zgornjem nadstropju, ki je v ti delavnici iz malih cevi lezla kot bele kače na svitlo in razširjala neprijeten duh. Cevi so bile različne velikosti, ki so se avtomatično zapirale, kadar je bila posoda polna. Čudozni stroj se je obrčal. En deček je jemal polno posodo proč, drugi jo je pa pastavjal na pravo mesto.

Ko je nekaj časa mali Stanislovša čakal boječe, se mu je približal človek, ki je prašal, kaj želi. "Delo," je odgovoril deček. "Koliko si star?" "Šestnajst let."

Vsako leto hodi državni nadzornik dvakrat inšpicirat klavnice in vpraša vsakega otroka, koliko je star. Vsi tedaj so mesarji na debelelo pazili, da niso prišli z zakonom v navskrije in se dali nalog svojim priganjačem, da se o starosti vsakega dečka prepričajo toliko, kolikor zahteva zakon. Vzel je spričevalo dečku in ga poslal v pisarno, dečku je pa pokazal, kako se prazne škatlje postavljajo ob pravem času in na pravo mesto. Sedaj je bil malemu Stanislovšasu prostor določen v vsemiru, določena je bila usoda do njegove smrti. Uro za uro, dan za dnevom, leto za letom — od sedmih zjutraj pa do opoldne in od pol ene do šeste ure zvečer je smel storiti le en gibljje in imeti le eno misel. Po leti ga bo drzel v nos neprijeten duh gorke masti, po zimi bodo pa škatlje v nezakurjeni kleti primrzovale k njegovim prstom. Pol leta bo noč, ko bo odhajal na delo in do dela, sploh pa ne

bo vedel kako solnee sije ob delavnikih. Za to delo bo pa delal dolarje na teden, to je 5 centov na uro.

Mejtem sta Jurgis in Ona računala — še sta imela upanje čutila sta, da zaslužek Stanislovša znaša malo več, kot je treba štati obresti. Z eno besedo: tam sta, ko sta bila poprej, ko ni šel na delo. Deček je bil zelo vesel, da dela, da zasluži, da zamore obema, ker ga oba tako ljubita.

VII.

Skozi celo poletje je delala družina trdo in naporno. Do družina prihranila toliko, da sta Jurgis in Ona lahko resne na poroko po domači šegi in navadi. Koncem novembra so pa vse svoje znanec in prijateljce v veliko sobo gostilne, v kateri praznovala svatba. Gostje so se razšli in pustili novoporočence 700 dolarjev dolga. To je bil zopet hud udarec za družino, ker nadejala, da bode bira med gosti pokrila stroške za svatbo. Zatega in Ono so pa bili vseeno srečni časi, ker ju je vezala čista kritosrdna ljubezen. Ali je pravica in čista ljubezen jemala še tštev težkooče življenja?

Po kratkem spanju, se pred solničnim vzhodom so bili le vsi na negah — morali so iti na delo. Ona je bila tako trudna, komaj stala na nogah. Sla je na delo, ker se je bala, da je ne st. To bi bila pogibe za družino. Predstojnica bi je odslavila, on določeno časi točno na delu. Vsi so morali iti na tlako, tudi Stanislovša, ki je obolel, ker je použil preveč klobasie in ost. Cel dan se je optekal pri stroju; oči so mu lezle po sili skraj kmalu bi bil zgubil delo, ker ga je priganjač dvakrat zbudil.

Teden je minul, predno se je vsem zopet povrnilo zdravje. V času pa tudi ni bilo prijetno bivati med otroci, ki so v enomeri li in odrasli, ki so delali kisle obraze. Jurgis ni zgubil potravnosti le radi Ona. Tekom dne se je stokrat spomnil nežne Ona ob takih spominih se bolj hitel z delom. Predbora je bila za — in Jurgis se je bal, da jo zgubi sedaj, ko je postala njegovo ljko časa je koprnel po nji! Sedaj, ko se je izpolnila njegova lja, se pa boji, da je storil krivico, ker jo je privezal na sebe, njemu vrjame in zaupa, je iskati le v njeni dobroščnosti, ni pa to ni njegova zasluga. Odločil se je, da ne bo nikdar nič eno tem, bil je oprezen, da ne bi izdal svoje slabosti. Pazil je opda ne bi izdal svoje slabosti. Pazil je na vsako malenkost, da ne vzmernir. Opustil je klepte, katero je imel prej vedno na ku, če mu ni bilo kaj všeč. Oni so zalesketale tako hitro solze v pogledala ga je vselej milo in — prosječe. Jurgis je vsaki dan velike načrte, dasi mu je marsikaj grenilo življenje. Razmiki mnogo več, kot kdaj prej v svojem življenju.

Brantje je moral svojo ženo, boriti se je moral za njo v zlie grozotam, ki so ji pretile. Imela je le njega in če bi on storil kaj bega in napačenja, bila bi zgubljena. Sedaj je pričel šele malo življenje. To je bil boj vseh proti vsem, včasih pa še vrag povmes. Tu se ne dajejo veselice ljudstvu, ampak čakati je treba v jih doživeti. Človek tava okrog s srdom in sumom v sren. Zavod za okrog njega zle moči, ki mu hočejo ukrasti denar iz žepa goveji okrašajo svoja razločna okna z lažnjivimi objavami, da namejo Plotove, svetilnicne in brzobjavne drogeve pa krasijo la ve reklame. Velika tvornica, v kateri človek dela, slepari njega. ljuja ves svet. Od vrha pa do tal ni drugzga kot ena sama valaž.

Vse to je razumel Jurgis. To je grozen in umazan boj; drug majo pa prednost. Na kolienih je objubil, da bode Ono varoval neudobnosti in žalosti. Ali že teden kasneje, jo je zadel hud udarec, katerega bi bil lahko odvrnil. Nekega dne je deževalo, kot bi bil oblak vtregel. V decembru ni prijetno, če človek cel dan premočen v Brownovi kleti. Ona je bila navadna delavka in ni imela povrhnjaka za dež in galoše. — Vsi tedaj je zjutraj pos Jurgis v voz ulične železnice. Lastniki te železnice so pa hoteli služiti mnogo denarja in jezili so se, ko je mestni svy odredil mora železnica izdavati vozne listke. Najprvo so izdali odredba da potniki dobe vozni listek, še le potem, ko so plačali vozni. neje so pa to odredbo poostrišli s tem, da mora vsak potnik sam vzati vozni listek. Ona je čula nekaj zvoniti o tem, da mora imeti ni listek. Ali njene misli so se vpirale temu, da bi ga morala imvati sama. Čudila se je le, da ji ga sprevodnik ni izročil. Ko je v la iztopiti, se je pričela pogajati s sprevodnikom, seveda v jeziku teza sprevodnik ni razumel. Sprevodnik je potegnul za zvonce, odzdral; Ona je morala pa peš in v dežju in delavnico. Ves dan j tresel mrzaj in zvečer je prišla z bolečinami v hrbtu in glavii dca. Dva tedna je trpela hude bolečine in vzlic temu je pa morala na dan na delo. Predstojnica je bila jako stroga napram Oni, ker je silila, da Ona nalaše nagaja, ker ji po porokini ni dovolila presteja. Nasprotno si je pa Ona domisljevala, da se predstojnica, jezi, ke možijo mlada dekleta, ker je sama stara in grla.

Tudi otroci niso bili tako zadovoljni kot v Litaviji.

Kdo je neki mislil na to, da hiša nima kanala za odtok in da beniška jama ni bila očiščena že 15 let? Kdo je neki vedel, da nleko, katero kupujejo na bližnjem voglu, pomešano z vodo ali mikalijami? Ako so otroci zboleli v Litaviji, je teta Elizbieta nala v dravnih želišč, sedaj jih pa mora kupiti v lekarni. Kako naj poznali, da so kavi, čajni, moki in sladkorju primesane škodljivave vi. da je konserviran grah pomešan z bakreno soljo, konservirano voče pa barvano z anilinskimi barvami? Ko je napačila huda zima, morali kupiti toplo obleko in postelje. Sedaj se ni dalo hraniti, k ti obleka, katero so kupili, jih ni varovala turaza. Spodnja in zgornj obleka — vse je bilo tkano iz bombaža, ali pa starih čunji; v okrajni ni bilo dobiti dobre obleke ne za denar, ne za besede. N mladencem, prijatelj Sredvilasa je pripovedoval, kako goljufaje soljenec. Nekemu naseljenec je ponudil dve čenaki pri-budilki za prodaj. Za prvo je zahteval en dolar, za drugo pa dolar in 75 cent. Prvo je navil le do polovice, drugo pa popolnoma, potem mu povedal, da je druga radi tega dražja, ker dlje zvonj. Naseljenec je odločil za drugo, ker je imel trdo spanje.

Neki pesnik poje: Deeper their hearts grows and nobler their bearing. Whose youth in the fires of anguish hath died."

Najbrž pesnik ni mislil na bojazen, ki je grenka in neusmilje ki se prikazuje nizkoti in poniževalno v sili, ki prihaja brez manjšega dostojanstva. To ni bojazen, kakršno navadno oprevajo po niki. O taki bojazni se ne govori v finih krogih. Kako naj si pesni pridobi simpatije v krogih, ki ljubijo romantično literaturo, ali pripoveduje, kako je družina našla v svojem stanovanju vsakovim mrcets? Če opisuje vsa ponižanja in nadloge, katere so ubogi ljud vsled tega doživeli? Po dolgem premišljevanju plačajo 25 centov za zavoj praška za uničevanje mrcets, ki sestoji iz krede ali apna je komaj vreden 2 centa. Svevo tak prašek ne napravi najmanjšev vpliva, k večjem med požrešnimi podganami, ki so tako nepravidno da so se po zavijtu istega napile vode. — Družina, ki ne pozna sleparskih izdelkov in noče potrošiti več denarja, se mora udati svojo usodo in in nositi tudi ta križ.

Tu je bil stari Antanas! Zima je prišla in delal je v temu mrzli in nezakurjeni kleti, kjer je sapa človeku zmrzovala na prsti. Kašelj ga je od dne do dne bolj davil, slednjije je pa postal tako len, da je bil v nadlego svojim sodelavcem. Kasneje ga je zadela nekaj hujskega. Tam, kjer je delal je bil tlak polit s kisljinami, ki kmalu prepjeda njegove skornje. K prvi nadlogi se je pridružila drugo; njegove noge so bile polne gnojnih turov in spuščaje. Če je bil njegova kri slaba, ali če se je vrezal, tega ni mogel doignati. Vpo šal je svoje sodelavce za svet in ti so mu povedali, da zlo prihaja na brz od solitra. Za tem oboli vsakdo prej ali pozneje in če dela ne b pustil, mu bodo odpadli še prsti na nogah. Stari Antanas pa ni bi tel pustiti dela; videl in gledal je bode svoje družine, pa tudi vedel, kako težko je dobiti delo. Ovil je stopala s stariimi čunjami in kresval je vsaki dan na delo, dokler se ni nekega dne pri delu zgrnil na tla. Delavec so ga položili na suh prostor, zvečer so ga pa sputili domov. Starega moža so položili v postelji, s katere je skočil vsaki dan vstati, dasiravno ni mogel.

(Dalje prihodnjič.)

SOCIALIZEM IN ŽENA.

ŽENA IN SOCIALISTIČNA STRANKA.

Spisala Theresa Malkiel.

Nek newyorški dnevnik se je ne davno čudil, ko je pisal o socialističnih demonstracijah v Berlinu, kako da so žene pri teh demonstracijah igrale največjo vlogo in se najbolj protivile policiji, ki je hotela razgnati demonstrante.

Ta list (New York Times) se ne bi niti najmanje čudil, ko bi vedel, da za prvim principom socializma: osvoboditi človeštvo iz sedanje družabne forme in jamčiti enako svobodo za vse ljudi, — nihče bolj ne teži kakor ravno žensstvo.

Natančen pogled v zgodovino vseh človeških rodov nam odkrije, da je bila žena vedno odvisna od civilizacije ljudstva. Svojo popolno neodvisnost pa zamore do sedaj žena le v družbi, ki je prosta gospodarskih spon in kjer se brutalna sila umakne človeškemu razumu.

Degradacija žene ima svoj začetek v najbolj barbarških dobah. Gorostasna človeška neumnost ki je postavila na tron boga brez boginje in ustvarila moža brez žene, a ženo iz moškega rebra, je pa postavila temelj trinoštvanj za žensstvo. Trditvev, da je prva žena ustvarjena iz moškega rebra, je največje poniževanje ženskega spola. V dobi divjakov, ko je odločevala pest močnejšega, se je smatralo ženo za navadno blago ali kos orodja, kateri se je kupil, prodal ali zamenjal za drugo blago, kakor je kdo hotel. Ženski spol se je stavil med živali.

Divjaški dobi je sledila pol-ei-cilizacija, ko so nastale zadruga in družine. Žena ni imela tudi v tej dobi nobene svobode kljub te-

mu, da je bila član družine; bila je sužinja moža.

V časih starogrških držav in po-znejšega rimskega cesarstva je zadobila žena drobitninno neodvisnost, o kateri je pa komaj vredno govoriti. Imela je nekaj pravie v družinskem življenju in v hiši, toda te pravice je omejevala volja moža. Rimljani so tolerirali svoje žene samo toliko kolikor so jih mogli izrabiti, drugače se je pa še zmerom žena smatrala kot privatna lastnina moža.

Prišlo je krščanstvo. Tudi krščanstvo je prisodilo možu več pravie kot pa ženi. Mesto tega ji je pa naložilo več cerkvenih in verskih dolžnosti. Žena ni imela besede v cerkvi, pač pa se je morala toliko bolj klanjati in moliti v cerkvi. In tako se klanja in moli še danes. Krščanstvo je tudi prav po krščansko zaničevalo in poniževalo ženo. V 6. stoletju so se nekoč cerkveni učenjaki celo pripravili, jeli ima žena dušo ali ne.

V dvanajstem in trinajstem stoletju, pa ves čas do franceske revolucije, ko je cvetelo plmstvo, je bil sicer gotov del ženstva obdan z glorio, a ogromna večina pa le ni bila nič na boljsem. Žene so bile sicer priznane kot ljudje, a bile so brez človeških pravie.